

17
1779, 6 7

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
EO QVOD IVSTVM EST
CIRCA MATRIMONIA SPECIATIM
SECVNDVM STATVTA
HAMBVRGENSIA

162

CONSENTIENTE
ILLVSTRI ICTORVM ORDINE
GOTTINGENSI
PRO
SVMMIS IN VTROVQVE IVRE HONORIBVS
RITE OBTINENDIS

PROPOSITA
A
NICOLAO DE GRAFFEN
HAMBVRGENSI

GOTTINGAE,
Litteris JO. CHRIST. DIETERICH, ACAD. TYPOGR.

1779.

DISSERTATIO IN AVERALIS
DE
EO QVOD IVSTVM EST
CIRCA MATRIMONIA SPECIATIM
SECUNDVM STATVTA
HAMVRENSIA

CONSTITVTIO
PVLVSTRVM ICTORVM ORDINE
GOTTINGENSIS
P. R. O.
STIPENDII IN KATHOLICE VBI HONORARIIS
KATH. ORDINARIIS
PROPOSITA
NICOLAUS DE GRAEFFEN
HAMVRENSIS

GOTTINGAE
LIVRE JO. CHRIST. DIETRICHI ACAD. P. R. O.
M D C C C X

1146
1

INCLYTAE
REIPUBLICAE HAMBURGENSIS
SPLENDIDISSIMO SENATVI
VIRIS MAGNIFICIS
PERILLVSTRIBVS, EXCELLENTISSIMIS
AMPLISSIMIS
PATRIAE PATRIBVS

FAVTOBIBVS OPTIMIS
SPECIMEN HOC INAVGVRALE

PIETATEM ET OBSERVANTIAM

DECLARATVRVS

D. D. D.

TANTORVM NOMINVM

CVLTOR OBSEQVIOSISSIMVS
NICOLAVS DE GRAFFEN.

CONSPECTVS.

I. Pars Prior.

Causae matrimoniales, quarum diuersus est significatus et latior et strictior. §. 1.

Significatu priori sumtae iura concernunt, statum matrimonii vel internum vel externum, praesertim relationem illam erga rempublicam ecclesiamque. §. 2.

Quamquam vero haec iura in fundamento quam maxime differunt, confusionem tamen omnem Euangelici et Hamburgenses haud euitarunt. §. 3.

Quod ad statum hodiernum attinet

I. Generatim considerari potest nexus matrimonii cum statu patriae publico. §. 4.

II. Speciatim seu quoad iura potestatis summae.

a) Legislationem scilicet §. 5.

b) Potestatem iudiciariam §. 6.

c) Inspectionem summam. §. 7.

Hisque iuribus idem ac ditioni Hamburgensi ambitus finesque. §. 8. Illa scilicet tam ad urbem eiusque ciues incolas diuersi generis ac peregrinos, §. 9.

Quam ad illos, qui ruri aut in oppido Hamburgensibus subdito habitant, se extendunt §. 10.

II. Pars posterior.

Iura et obligationes circa matrimonium versantes concernunt, §. 11.

I. *Contrahendum* quo referuntur

A) Sponsalia ad quae leges non nisi capaces admittunt. Haec vero capacitas aestimatur

1) Ex aetate legitima. §. 12.

2) Ex consensu libero. §. 13.

3) Ex nexu sanguinis. §. 14.

Praeter requisita allata quoque

4) Consensu parentum, curatorum ac propinquorum opus est. §. 15.

C O N S P E C T V S.

Vt vero iura inde pendentia eo magis illustrari queant, principia iuris

- a) Romani §. 16.
- b) Germanici §. 17.
- c) Canonici §. 18.

praemittuntur. Iura vero quae leges Hamburgenses statuerunt, propius chronologice exponuntur. Et primo quidem loco de eo quod in Codice Statut. antiquo stabilitum est §. 19. differitur.

Dein lex *Burchsprache* dicta illustratur §. 20.

Tunc *Statuta* anno 1603. denno publicata quatenus huc faciunt exponuntur. §. 21.

Denique Mandatum poenale a. 1676. promulgatum, §. 22.

Tandem Edictum poenale de eodem anno illustratur §. 23.

Atque de eius ratione, extensione vel restrictione quaedam notantur. §. 24.

Ad rem vero facilius adhuc perspiciendam casus varii cum poenis suis referuntur. §. 25.

Ac de iure propinquorum ac curatorum consensum ad nuptias largiendi, quod adferre opus est pertractatur. §. 25.

Inter requisita ad sponsalia quoque refertur, ne quis sponsalium vinculo sit obstrictus, quo loco simul de *concurso sponsalium* ex iure communi ac patrio agitur. §. 26.

Ex sponsalibus vero obligantur desponsati ad matrimonium consummandum. §. 27.

Nisi iusta adsit repudii causa. §. 28.

B) Sollennia quae circa matrimonium consummandum occurrunt sunt

- a) Proclamatio. §. 29.
- b) Benedictio sacerdotalis. §. 30.
- c) Consensio thalami. §. 31.

II. *Contractum matrimonium* cuius considerari possunt effectus tam iuris com. quam patrii. §. 32.

III. Tandem quoque referuntur modi quibus matrimonium resolvitur, scilicet

- a) Mors
- b) Diuortium tam in sensu

α) Latiori quo etiam annullatio huc refertur, quam §. 33.

β) Strictiori cuius causae adducuntur §. 34.

ac iudex competens determinatur. §. 35.

Effectus diuortii tandem breuiter quoque notantur. §. 36.

CAPVT I.

DE

CAVSIS MATRIMONIALIBVS IN GENERE, CVM PRIMIS EARVM AD STATVM HAMBVRGENSEM PVBLICVM RELATIONE.

§. I.

Omnia iura, omnesque obligationes, qualescunque etiam sint, quae respectum ad matrimonium habent, non sine ratione ad *ius matrimoniale* referri possunt, et interdum quoque referri solent. Re tamen propius considerata, ingens mox inter eiusmodi iura, quae circa matrimonia versantur, occurrit differentia. Quaedam enim iura ex matrimonii ipsius natura ac conditione, quaedam vero magis ex arbitraria contrahentium determinatione emanare videntur. Quid enim e. gr. circa sponsalia, nuptiarum ritus, diuortia iuris sit nec ne, non
tam

tam partium voluntas, quam ipsa natura matrimonii, vel a legibus positiuis sic formata determinat. Aliter vero se res habet si de iure dotis, successionis coniugum determinando quaestio mouetur, vbi magis ad id, quid inter coniuges conuentum sit, respicimus. Inde patet, vt mihi saltem videtur, illum iuris matrimonialis significatum, quo iura tantum ea intelliguntur, quae ad vinculum matrimonii vel contrahendum vel dissoluendum tendunt, non nisi strictiorem censendum esse. Interest tamen sic distinguere, quum ratione fori, cuius cognitioni subsunt causae matrimoniales, ratione legum secundum quas iudex illas decidere obligatur, diuersa occurrat ratio. Nec est quod obflare possit, quominus distinctionem hanc ad Patriam applicem. Huius enim ciuitatis celeberrimae leges non tantum ea quae vinculum matrimonii vel contrahendum vel dissoluendum concernunt, sed et talia determinarunt, quae e. gr. circa dotis constitutionem, successionem etc. obuenerint. Ego vero tantum illa iura matrimonialia, quae significato strictiori comprehenduntur, pro virium mearum tenuitate aliquatenus explicare apud me constitui. Quod ideo praemonendum esse existimaui, ne alia forte alius expectet, ego vero alia pertracturus sim.

§. II.

Quae vero iura matrimonium ipsum propius concernunt, et ad eius essentiam pertinent, inter se quoque valde differunt. Matrimonium enim ad instar cuiuslibet societatis alius, vario respectu considerari potest. Occurrunt scilicet in illo iura et obligationes, quae citra vllum cuiusuis tertii respectum, socios tantum inter se concernunt. Contra si hanc societatem in relatione ad alias societates spectaueris diuersa inde iura, diuersaeque obligationes deduci posse videntur. Iu-

ra prioris generis, seu quae ad aliam societatem nullum prorsus habent respectum, ad matrimonii statum *internum*, haec vero ex relatione ad societates alias deducta, ad statum *externum* referri possunt ac debent. Referrī vero posse matrimonium non ad societatem solum paternam ac herilem, sed et ad ecclesiam et rempublicam, nemine sane haesitante probare superfedeo. Qua relatione ad ecclesiam et rempublicam nulla insignior, nulla maioris momenti esse potest, quippe quae plura nobis eaque utilitate grauissima subministrat capita, ex quibus iura officiaque deriuantur. Quas nonne determinationes circa sponsalia, matrimonium, eius sollemnia, impedimenta, durationem, ecclesia aequae ac respublica attulerunt? vtriusque enim societatis quam maxime interest, matrimonii societatem, cui ecclesia educationem, respublica vero praeter hanc quoque vires suas ac perennitatem debet, promouere. Exinde legum dispositiones, quas ius naturae plane ignorat, explicari debent. Hos vero respectus, qui circa matrimonium occurrunt, diuersos a se inuicem curate distinguere iuuat, ne plane diuersa confundantur, vel ordine saltem peruerso explicentur. Et quidem de illis quas ius naturae subministrat primum agendum esse mihi videtur, quum exinde determinationes, quas leges positivae aequae ciuiles ac ecclesiasticae, vel ipsius matrimonii naturae addiderunt, rite explicari possunt. Simul tamen cum primis ad patriam quantum scilicet eius instituta ac leges huc faciunt, respicere non deero.

§. III.

Sed diuersitas haecce respectus, quem matrimonium et ad rempublicam et ad ecclesiam habet, impedire non potuit, quominus iura quoad originem suam subinde confunderentur. Longius quidem abest

B

eius-

eiusmodi confusionis periculum ab ecclesia Romano-catholica, quae fines potestatis vtriusque, secularis ac ecclesiasticae etiam eo conseruare studuit, vt a posterioris generis potestate laicos, ergo quoque imperantes excluserit. Hinc inter Catholicos sine vilo negotio intelligi potest, vtrum ius quoddam, matrimonium concernens, ecclesiasticum an potius feculare sit. Eo magis vero obnoxia est ecclesia Euangelica eiusmodi perturbationi, quum in illa vt plurimum vtramque potestatem in principe coniunctam videre liceat. Vnde vero haec coagulatio, an ex translatione an aliunde orta sit, non est huius loci inquirere. Si exemplum huius coagulationis quaeris, Patriam ipsam allegare iuuabit. In hac enim republica, ius circa sacra disponendi, eodem modo, quo reliqua iura circa profana exercentur, nec Consistorium, nec iudicium matrimoniale peculiare, vt in plurimis territoriis euangelicis videre licet, hic inuenitur (a). Quo vero modo Respublica Hamburgensis iura, ante sacra repurgata solum episcopis competentia, sibi adquisiuerit, de eo non satis certe constat. Pace lectoris beneuoli tamen quaedam, quae rem illustrare possunt ex historia patria praemittam.

Quamuis enim ante reformationem a B. Lutero effectu tam salutaris susceptam, potiora, quin plurima quoque iura, quae matrimonium concernere videbantur, Ordinarius in patria quoque sibi asseruerit, tamen vestigia historica nos certiores reddunt, maiores nostros, licet laicos, etiam circa matrimonia, quae vrbi salutaria videbantur subinde determinasse. De matrimonio enim codex statutorum *Hamburger Stadtbuch*, de cuius aetate dubium nondum omne sublatum est, quum ab aliis ad annum 1292. ab aliis meliori vti videtur iure ad annum

1494.

a) I. F. BERKEMEYER in Diss. de iure circa sacra in libera Rep. Hamburgens. cum iurisdic. cin. connexo Sect. I. §. 12.

1494. referatur, peculiari capite non solum de sponsalibus *von Ver-
trouwinge*, sed et de iure mariti in vxorem, de stupro atque adulterio
plura constituit b). Reformatio illa a B. Luthero tam salutariter coe-
pta Hamburgi quoque affeclas non paucos mox affecuta est. Iam
enim anno 1522 Iurati accitis primoribus ciuium, et cumprimis prae-
fectis parochiarum (*Werkmeisterämter der vier Kirchspiele*), de abusi-
bus clericorum, qui tam in secularibus, quam in ecclesiasticis, et in
specie circa rem scholasticam irrepperant non amplius tolerandis, sed
potius, salua tamen in omnibus Senatus autoritate tollendis, inter se
conuenerunt c). Postea Ao. 1528 Senatus ipse ciuesque religionem euan-
gelicam introducendam esse concluderunt, ac sequenti anno omnia re-
cessu rata habuerunt d). In eodem recessu ordinatio ecclesiastica a
celeberrimo Theologo BVGENHAGIO confecta, approbata est.
Eius ideo hoc loco mentionem facere oportuit, quum etiam nonnul-
la de causis matrimonialibus contineat, quae transigentes simul rata ha-
buerunt. Nec Constitutio illa interimistica, a Carolo V. 1548. promul-
gata, sacra euangelica Hamburgensia perturbare valuit. Potius eodem
anno Senatus ciuesque religionem euangelicam conseruandam denuo si-
bi inuicem stipulati sunt. Ex quo tempore directio sacrorum rerum-
que quae ad illa referri solent, eodem modo, quo reliqua potestatis
summae iura, a senatu et ciuibus exercita fuit, nec lites alicuius mo-
menti desuper ortae sunt, donec sub initio huius saeculi motus Krum-

B 2

holzia-

- b) Extat hoc antiquitatis venerandae monumentum dialecto Saxoniae inferioris conscri-
ptum in *Theſauro iur. prou. et statutar.* Tom. I. Sect. I. p. 633. et caput qui-
dem quod huc spectat p. 674 sqq.
- c) Formulam conventionis huius exhibet I. F. MAYER im *Euangel. Handb.* p. 281.
STAPHORST *Hamb. Kirchengesch.* Part. II. Tom. I. pag. 4.
- d) Recessus de anno 1529. extat in LÜNIGII *Arch. Imp. Part. Spec. Cont. IV. T.*
XIII. p. 965.

holziani Patriam misere dilacerarunt. Attamen haec quoque lites per Recessum e) autoritate Commissariorum Caesareorum inter Senatum ciuesque anno 1710. celebratum, feliciter sopitae sunt. In hac lege patriae fundamentali quoque determinatum est, quatenam iura circa ecclésiastica matrimonialiaque cuiuslibet reipublicae parti, Senatui scilicet et ciuibus in posterum tribuenda sint. Praesertim vero iura huiusmodi, Senatui reseruata, praecise enumeranda curarunt f).

§. IV.

Relationem causarum matrimonialium ad statum Patriae publicum hodiernum quod attinet, procul dubio asseri posse videtur, *potestatem ipsam, relationes, quae matrimonio cum Republica sunt, determinandi, in regula non nisi Senatui et ciuibus simul competere*. Patet id I. ex natura ciuitatum imperii vniuersim perponderata, in quibus superioritatem territorialem ipsam, non vero semper et vbique exercitium penes totam ciuitatem esse comprobari potest. Sed ne iusto plus a via aberrem, ad testimonium Viri celeberrimi praeceptorisque pie colendi Generos ac Ill. de SELCHOW prouoco g) quod II. intuitu ciuitatum illarum, quibus forma magis democratica est, dubium prorsus nullum admittit. Sed hisce praetermissis, Recessus inter Senatum ciuesque Ao. 1710. initus, assertionem meam iam satis firmare valet. In illo scilicet τὸ νόμιμον Senatui et ciuibus attribuitur h), et ab hac regula cau-

e) Exhibet illum LÜNIGIVS in *Arch. Imp. Part. spec. Cont. IV.* p. 1225.

f) Quae in art. 5. cit. Recess. hinc inde occurrunt.

g) in *Elem. iur. pub. P. I.* §. 425.

h) Recess. d. 1710, art. 1. *Weilen die Grundt. Verfassung hiesiger Regiments-Form darin berubet - - dafs das höchste Recht und Gewalt bey EE. Hochw. Magistrat und der Erbgesessenen Bürgerschaft - - coninnctim und zusammen, nicht aber einem oder*

causas matrimoniales non esse exceptas, probant recessus ac leges, quibus concursus ciuium ad res matrimoniales determinandas omni prorsus dubitatione exemptus apparet. Attamen exercitium quoque huius potestatis, semper et vbique vtrique parti coniunctim competere, asserere nolum. Quod vero vt curatius explicare possim, singulas partes, in quas summa potestas dispesci solet, potestatem scilicet I. *legislatoriam*, II. *iudiciariam* et III. *inspectoriam* ordine perscrutari e re esse videtur.

§. V.

Legum ferendarum potestatem in Repub. Hamburgensi inter Senatum ciuesque communicatam esse, et forma Reipublicae suspicari patitur, et leges fundamentales expresse sanciant i). Nec discrimen inter leges politicas et ecclesiasticas forma Patriae admittit. Simul quoque cum ecclesiasticis, legum matrimonialium, vt speciei legum ecclesiasticarum, mentio facienda est. Etiam matrimonium haud raro obiectum sollicitudinis legislatoriae Patrum ciuiumque fuisse, satis et abunde exemplis probant leges Patriae k). In potestate tamen legislatoria exercenda hoc inter leges perpetuo valituras, ac Mandata, seu leges

B 3

tem-

oder andern Theil priuatin und allein bestanden - - so bleibt und wird solches als ein ohnverinder- und unwiederruffliches Fundamental. Gesez hiemit nochmaln bestättigt und fest gestellet.

i) Recess. de an. 1605. art. 29. Ein Erbar Raht wil ok tho neenen Tiden in se Stadt-Bock, Recess und Landrecht, vorindern, mindern affte vermehren, idt sy mit Medewethende der ganzen Börperchop - - extat apud LÜNIG. l. c. p. 1080. et Recess. de an. 1710. art. 16. Wenn ganz neue Geseze zu machen, hat EE. Rath und gesambte Erbgeseffene Bürgerschaft sich darob zu vergleichen. apud LÜNIG. l. c. 1230.

k) Praeter Statuta Hamburg. quae Part. II. Tit. XI. de matrimonio eiusque annexis agunt, breuitatis ergo Recessus de anno 1529. 1619. 1710. Mandatum contra leones ac Edictum poenale vtrumque 1676. promulgatum nominasse sufficiat.

temporarias, occurrit discrimen, quod illae a Senatu ciuibusque, haec contra a solo Senatu, cum praescitu tamen vel adsensu Deputatorum et ciuibus condi debeant 1). Deficientibus vero legibus patris in Repub. Hamburgensi ius Romanum ac Canonicum, non solum ex receptione tacita generali, sed et expressa viget m). Quod quidem ideo monendum est, quia, receptis his simul legibus, earum auctoritas quoque in causis matrimonialibus agnoscenda est, quatenus doctrinae euangelicae non aduersantur.

Quod attinet vero ad *ius dispensandi*, vtut annexum potestatis legislatoriae, illud in patria praesertim in causis matrimonialibus ad iura Senatus referuata, in legibus fundamentalibus refertur n), idque in causis maioris momenti ipse Senatus immediate, in leuioribus vero per alios magistratus, Aediles (*die Wedde-Herren*) nempe, exercet o).

§. VI.

Ad alteram potestatis supremae partem, *iudiciariam* nempe procedam. Ante omnia quaestio hoc loco mouenda erit: *cui iurisdictio matrimonialis in Republica Hamburgensi competat?* Quae quidem eo magis

1) cf. Recess. de 1710. art. 15, item *Sammlung der Hamb. Gesetze und Verfass. Th. II. p. 285.*

m) Vid. Recess. union. de 1710. apud LVNIGIVM l. c. p. 1193.

n) *Ordnat. etcles. de an. 1556, art. 50. extat in der Samml. der Hamb. Gesetz. und Verfass. Th. VIII. p. 312. Recess. de 1710. art. V. E. Erb. Magistrat verbleiben alle demselben qua magistratui competirende und in Reccessibus Gewohnheit und Herkommen fundirte und de nouo bestättigte Gerechtsame, nemlich 10. Das ius dispensandi in Ehe-Sachen soweit die göttliche Rechte es zulassen.*

o) *S. H. G. und V. Th. VIII. p. 815. sic ad aediles spectat cura circa proclamationem copulamque sacerdotalem.*

gis consideratione digna est, quo magis patriae forma in hac resoluenda a communi regula recessit. Nimirum in territoriis ciuitatibusque imperii A. C. additis tantum non omnibus, non solum Consistorium, sed saepius quoque iudicium matrimoniale peculiare, quanta etiam eius sit diuersitas ratione membrorum finiumue, occurrit. Mox enim seculares tantum eiusmodi iudicium constituunt, mox etiam clerici aduocantur. Haud tamen desunt territoria et ciuitates imperii, in quibus causae matrimoniales ad instar aliarum, in iudicio ordinario pertractantur.

In Patria ius circa sacra cum iuribus caeteris ex potestate seculari fluentibus ratione subiecti, confusum ac occupatum est *p*). Quae formula originem suam a principiis reformationis B. Lutheri petiisse videtur. Is nempe haud contrariari videbatur, causarum matrimonialium curam magistratibus etiam politicis relinqui posse. Id quod in patria mox adoptatum fuisse exinde colligo, quod in Ordinatione iamiam Bugenhagiana, Ao. 1529. condita, Senatus causas matrimoniales, et quidem leuiiores sibi soli, grauiiores vero consulto antea Superintendente decidendas referuauit *q*). Nec postea, quotquot motus fuerint orti, hoc mutatum esse, vllum ex quo probari posset vestigium adest. Ciues vero Hamburgenses a litibus matrimonialibus iudicandis non penitus excluduntur, sed in iudicio inferiori, cui diuortiorum cognitio concessa est

p) Ad legitimam occupationem Senatus prouocauit. *Vid. S. H. G. n. V. Th. VIII. p. 461.*

q) *Ordinatio eccles. de an. 1529. art. 23. van Ehesünden. Wen Ehesaken to Hader kumen, also dat een Part, edder tho Tyden beyde Part, wolden frevelick und mochtwillig wedder Godt handeln; idt sy den am Dage, edder bedurff nach Rechtes Wyse werden verhöret, solkes alles will ein Erbar Radt by sik beholden, and schlaffen einem yderen Recht. Vills averst ein Casus vor, schwarz to ordelende, so will ein Erb. Radt den Superattendenten besöken lathen, edde ebn dartho theen.*

est r), quoque ad iurisdictionem matrimonialem concurrunt s). Iudicio vero superiori, seu Senatui ipsi, praeter appellationem ab inferiori iudicio, cognitio de gradibus prohibitis, et confirmatio sententiae de diuortio ex capite desertionis malitiosae reseruata est. Ad diuortium vero ex capite adulterii impetrandum superius et inferius iudicium pro arbitrio actoris adiri potest, quum in hac causa concurrente gaudeant iurisdictione. Lites super copulam sacerdotalem Senatus quoque dirimit, licet Praetori quoque non omnis cognitio de hac re denegari possit. Hic quoque mandata poenalia Senatus exsequitur. t) Separationem a thoro et mensa Senatus pari modo cognitioni suae reseruauit, u)

§. VII.

Quod tertiam, tandem potestatis supremae partem *inspectoriam* attinet, sollicitudo Senatus se quoque eo extendit, ne ex matrimoniis contrahendis, contractisue, detrimentum capiat, respublica. Partem vero huius inspectionis finium ambitu maximorum alii magistratibus, cumprimis Praetoribus et Aedilibus (den Weddeherren) delegauit. Officium scilicet eorum non solum in scortis persequendis puniendisue, sed et in aliis negotiis ad matrimonium spectantibus versatur. Sic e. gr. apud Aediles, qui matrimonium inire cupiunt proclamationis ac benedictionis sacerdotalis veniam petere debent. v) Iidem quoque in casu, quo causae cognitione opus non est, w) e. g. ratione copulae sacerdotalis, regulariter in ecclesia parochiali celebranda

r) S. H. G. n. V. Th. III. p. 522.

s) S. H. G. n. V. Th. III. p. 521.

t) S. H. G. n. V. Th. III. p. 495.

u) Collect. cit. Th. III. p. 523.

v) Vid. Mandatum Ampl. Senatus d. 29. Aug. 1671, in Collect. Mandat. P. I. p. 285.

w) S. H. G. n. V. Th. IV. p. 76.

dae x), proclamationis remittendae, gaudent iure dispensandi. Benedictionis sacerdotalis apud externos clam celebratae cognitio quoque Aedilibus reservata est, licet negare nolim, Praetorem quodammodo, praesertim in exequendo Senatus mandato concurrere y).

§ VIII.

Quaenam iura circa matrimonium Reipub. Hamburgensi competant haecenus recensui. Nunc porro ad quaestionem, *quousque haerere potestas iuraque ipsius sese extendant*, resoluendam accedam. Quum respublica Hamburgensis non in vrbe ipsa solum, sed et in diuersis aliis locis superioritate territoriali gaudeat, generatim responderi posset, eousque potestatem ipsius circa matrimonium porrigendam esse, quousque superioritas territorialis procedit. Sed ob diuersas subiectorum determinationes, quae hic occurrunt, primum de potestate in vrbe, dein vero quoque de nexu reliqui territorii ratione matrimonialium agendum erit.

§ IX.

In vrbe omnes personae vel tales sunt, quibus nexu quidam cum republica est, vel tales quae absque omni nexu nisi quem illarum praesentia infert in territorio adsunt, seu, vt breuius dicam, peregrini. Quod personas prioris generis attinet, vario iterum modo distinguendae sunt. Aut enim iure ciuitatis pleno, aut incolatus tantum iure gaudent. Illas potestati ciuitatis subiectas esse per se patet. Ad homines potius secundi generis properandum erit. Etiam inter has ipsas

in

x) *Collect. cit. Th. VIII. p. 815. et Th. IV. p. 76.*

y) *Collect. cit. Th. III. p. 495.*

in patria multum discriminis, ratione scilicet iurium competentium, occurrit. Sic societas mercatorum Anglorum, *Court* vocata, gaudet iuribus quam proxime ad iura ciuium accedentibus. Inter alia illis quoque iurisdictio in omnibus causis, modo socii inter se litigent, concessa est *z*). Sin autem controuersia Anglo a ciue, incola aut peregrino moueatur, actoris ab arbitrio pendet, vtrum Anglum coram iudicio societatis, an potius coram ciuitatis iudice ordinario conuenire malit *a*). Quae omnia ob dispositionem conventionis generaliore suo modo ad causas matrimoniales recte applicari posse mihi videntur. De reliquis incolis, Belgis, Gallis, religionis ergo patria expulsis, aliisque cuiuscunque religionis incolis nil, quod peculiari pertractatione dignum esset, occurrit. Subiunt scilicet omnes potestate supremae Reipublicae, nec est, ex quo illos ab hac potestate eximere oporteat. Ratione Iudaeorum Lusitanorum tamen, incolarum Hamburgensium hoc singulare occurrit, quod in causis matrimonialibus quidem secundum ius Mosaicum illis viuere permissum sit, attamen eo restricti sint, vt contra dispositionem conuentionis de an. 1650. art. 16. 17. 18. in gradibus iure Mosaico et quidem Leuiticorum XVIII. prohibitis matrimonia inire, incestum committere, polygamiam exercere, et per litteras diuortii vel alio modo matrimonia separare prohibeantur *b*). Quae postea et ad Iudaeos Germaniae superioris (*hochteutsche Juden*) extensa sunt *c*).

Quod

a) Vid. Art. VII. Conuentionis a Repub. cum hac societate an. 1611. inite, 1618. tamen demum confirmatae. Extat in der S. H. G. u. V. Th. II. p. 337.

a) Art. VIII. cit. Conuentionis.

b) Vid. Neues Reglement der Kayserlichen Commission für die Judenthafft in Hamburg, so Portngissich als Hochtroufcher Nation de 7. Sept. 1710. art. 23. item Mandatum de 21. Ian. 1734.

c) S. H. G. u. V. Th. II. p. 393.

Quod denique peregrinos attinet, illi secundum principia iuris, vel me non monente, potestati supremæ haud alio modo subesse intelliguntur, nisi vel deliquerint, vel actum, quo in subiectionem consentire præsumi possunt, susceperint. In matrimonialibus ergo quoque obligantur legibus prohibitiuis e. gr. edicto poenali supra iam allegato. Id enim Senatus ad peregrinos expresse extendit et secundum id quoque in casibus obuientibus decidere non dubitauit d). Nec incolis alii religioni quam A. C. addictis exercitioque religionis destitutis, vt benedictio a ministro suo peragatur, potest licet e).

§. X.

Alterum genus personarum, Reipublicæ Hamburgensi in matrimonialibus subiectarum, sunt illae, quæ in agris vel suburbio degunt. Varia in his occurrunt singularia quæ breuiter enumerare iuuabit. Ante omnia vero monendum est, magistratus, quibus intuitu loci cuiusdam competit iurisdictio sæcularis, etiam ecclesiastica et matrimoniali gaudere f). Leges eadem territorio ac ciuitati præscriptæ, aequè obseruandæ sunt, nisi quatenus I) ius prouinciale *Landrecht* dictum exceptionem a regula fecerit, aut II) Ordinatio ecclesiastica ac scholastica ruri degentibus præscripta, aliud suaferit g). *Forum* quo controuersiae in territorio certæ disceptantur, quoque *Dieleinstanz* vocatur, ac singulis XIV. diebus, in aedibus Patronorum vel Praetorum prouincialium litigantibus aperitur. Huc quoque causæ matrimoniales, tam voluntariæ, vt concessio schedulae proclamationis, dispensationis

C 2

in

d) cf. *Coll. cit. Th. IV. p. 47.*

e) *Mandatum de 2 g. Iul. 1719.*

f) *S. H. G. u. V. Th. XI. p. 589.*

g) extat in *Coll. cit. Th. XI. p. 490.*

in gradibus prohibitis, quam contentiosae iurisdictionis e. gr. separatio a thoro et mensa, salua de caetero prouocatione ad Senatum *h*) referuntur.

Nunc de singulis foris, quae lites matrimoniales illorum, qui ruri seu in territorio habitant, cognoscunt, quaedam adhuc notatu digniora proferre conlitiui.

In suburbio *St. Georgio dicato*, cuius parochiae incolae regionis *Stadtdeich* und im *Neuenwerk*, porro villae domus hospitalis *St. Spiritus Barnbeck* et *Eilenbeck* incorporatae sunt, iurisdiclio ecclesiastica et in specie matrimonialis iisdem magistratibus, quorum cognitioni hae regiones subsunt, competit. Sic Patronorum seniori ratione coenobii *St. Ioannis*, domus Hospitalis *St. Georgii*, et Praetori prouinciali in districtu *Ham* et *Horn* intra fines regionis sibi subiectae, iurisdiclio matrimonialis ex formula nostra attribuitur. Quod uero villicas *Barnbecenses* ac *Eilenbecenses* attinet, obseruantiae conuenit, proclamationis concessionem a Praefecto agri (*Laudvorsteher*) petere. In causis uero reliquis e. gr. ratione matrimonii prohibiti, dispensationis ac diuortii cognitio ad totum Seniorum Ciuium (*Oberalten*) Collegium spectat *i*). In districtu *auf dem Hamburger-Berg* uocato Praetor prouincialis (*Landherr*) causarum matrimonialium decidendarum potestate gaudet *k*). In uillis, quae *Walddörfer* dicuntur, primus magistratuum hisce uillis praefectorum (*der älteste Waldherr*) eam exercet. Hic igitur solus de ualiditate sponsalium, gradibus prohibitis, consulto tamen

pa-

h) cf. *Collect. cit. Th. XI. p. 386-388.*

i) *Collect. cit. Th. XI. p. 448. sq.*

k) *Collect. cit. Th. XI. p. 460.*

parcho, separatione quoad thorum et mensam, quin ipso diuortio cognoscit *l*). Nec sine eius concessione, per schedulam peculiarem data, parochus desponsatos matrimonio iungere valet. In terris *den Marschländern, Finkenwarder und dem Hamburger Krauel* Praetori prouinciali iurisdictio matrimonialis itidem competit *m*).

Coronidis loco quaedam de praefectura *Ritzbüttel* adferre liceat. Praefecti scilicet Ritzbüttelensis cognitioni soli, omnes causae processu summario sopiendae, et iurisdictionis voluntariae, subsunt. Ad has vero matrimoniales quoque e. gr. intuitu proclamationis, dispensationis graduum prohibitorum, diuortiorum merito referuntur *n*). At recursus ad amplissimum Senatum, (quamuis in ciuilibus tantum) litigantibus qui praefecti sententia grauatos se putant, per modum supplicationis referuatus est *o*). Huic praefecturae praeter Ordinationem processualem antiquiorem, et obseruantiam in quibusdam obtinentem leges Hamburgenses aequae ac reliquis subditis sanctae obseruandae sunt *p*).

Tandem de oppido ac praefectura *Bergedorf*, in condominio Ciuitatum Imp. Hamburgensis ac Lubecensis posita, quae hic spectare possunt, referre lubet. Potestatis summae partes singulas, vtrique Reipublicae communes esse, nec me monente quilibet intelligit. Inter leges, quae oppidanis subditisque reliquis sunt obseruandae, ordinatio ecclesiastica peculiaris *q*) anno 1653 confecta, cuius caput IX. de ma-

C 3

trimo-

l) Collect. cit. Th. XI. p. 462.

m) Collect. cit. Th. XI. p. 468. 544.

n) Collect. cit. Th. XI. p. 768.

o) Collect. cit. Th. XI. p. 773.

p) Collect. cit. Th. XI. p. 774.

q) Extat in Collect. alleg. Th. X. p. 750.

rimonio agit, Mandatum contra sponsalia clandestina de anno 1734, ius Lubecense, Saxonicum et Hamburgense suo modo referri debent r) Iurisdictionem matrimonialem, exceptis dispensationibus, cognitioni Visitatorum reservatis, olim praefectus exercuit s). Hodie eidem cognitio super sponfalibus, vtrum scilicet impedimentum adfit, in Ordinatione ecclesiastica Bergedorf. l. IX conceditur.

Qui vero parochiae tantum cuidam agri Hamburgensis incorporati sunt, iurisdictioni ecclesiasticae matrimonialique domini territorialis subiecti manent. Sic plures Holsatiae subditi parochiani, licet ecclesiae cuidam Hamburgensi vniti sint, in ecclesiasticis tamen Reipublicae non subsunt. Contra vero quoque subditi Hamburgenses e vico *Bilsem* parochiae Bramstaedt in Comitatu Ranzowienfi incorporati, nihilominus Patronis Hamburgensibus subsunt.

r) *Collect. cit. Th. X. 247. sq.*

s) *Collect. alleg. Th. XI. p. 447.*

CAPVT II.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS EX MATRIMONIO ORIVNDIS IPSIS, SECVNDVM IVS HAMBVRGENSE.

§. XI.

In iuribus et obligationibus, quae circa matrimonium versantur, pertractandis, eum sequi animus est ordinem, vt primum de iuribus circa sponsalia ineunda, dissoluendaque, dein de sollempnibus, quae ad matrimonium consummandum leges nostrae requirunt, tunc de iuribus quae ex matrimonio contracto, et tandem de iuribus circa matrimonia dissoluenda, dissolutaque acturus sim.

§. XII.

Omnium et singulorum qui matrimonii sunt capaces, liberam esse illud ineundi facultatem *t)*, inter omnes satis constat. Sed hanc regulam exceptionibus suis non destitutam esse pluribus, quoque omnibus notum est. Has exceptiones nec ius patrium ighorat, sed illas vel expresse notauit, vel saltem vna cum iure communi illius quoque restrictiones facile recepit. Cum primis illud ad *aetatem* eorum, qui matrimonium appetunt, respicit. Terminum, quem natura ob diuersitatem personarum maximam determinare non potuit, Iustinianus

t) c. 23. X. de spons. et matrimi Verill. G. L. BOEHMER in Princ. iur. can. §. 347.

fixum constituit *u*). Ius Pontificum contra rem, quae nec semper nec vtique caute determinari potuit, indecisam reliquit, magisque ad habitatem corporis *x*) respicere iussit, quamuis abnuere nolim, hoc ius hinc inde terminum legalem agnouisse videri. Ius patrium requirit pubertatem. Sic enim disponit: *Wenn zwei mündige Personen, aus freyem Willen, mit Bevollbortung ihrer Eltern in unverbotenem Grade, sich mit einander ehelich einlassen und verbinden; solches wird für eine rechte Ehe geachtet y*). Licet vero vox *mündige* hic occurrens, in iure Germanico, et patrio in specie, significatu adhibeatur diuerso, tamen hoc loco pubertatem denotari, alio ex loco, vbi de modis finiendi tutelam agitur *z*), probari potest. Ibi enim dicitur: *Alle Vormünder, so unmündigen Kindern gesetzt oder verordnet, die bleiben in Verwaltung solcher Vormundschaft, bis die Pflegkinder mündig, das ist, die Knaben vierzehn Jahr, und die Mägdlein zwölf Jahr völiglich erlangt haben*. Ex quo patet: Legislatores patrios eadem ac Romanos principia circa pubertatem adoptasse. Quod primo intuitu ideo mirum videri posset, quum ius Germanicum alias differentiam inter pubertatem et maiorennitatem, et vna cum illa, eam inter tutores et curatores ignoret, respuatque. Sed *mündig* maiorem hic non denotare aetatem, vel ex eo quoque apparet, quod ius patrium alio loco *a*), quo minoribus XVIII. annis, (qui annus ante annum 1732. terminus maiorennitatis fuit), de bonis nouiter acquisitis sine curatoris consensu testari interdicitur, matrimonium ad hunc terminum non restringit.

Legis

u) *pr. Inst. de nuptiis. l. 1. D. de Rit. Nup.*

x) *c. 3. X. de desponsat. impub.*

y) *art. 1. T. II. P. 3. Statut. Hamb. de an. au. 1602.*

z) *Stat. Hamb. Part. 3. Tit. 8. art. 21.*

a) *Stat. Hamb. Part. 3. Tit. 1. art. 13.*

Legis verba sunt: *Ferner mögen auch von wolgewonnenem Gut, kein Knabe unter achtzehn Jahren, noch ein Fraunsperson sie sey ledig oder verheyrahet, ohne Vormund in ihrem Testamente oder letzten Willen etwas vergeben.* Loquitur quidem lex de muliere in specie, nulla autem ratio, quo minus et ad masculos hanc dispositionem extendamus, videtur ob stare.

§. XIII.

Requiritur quoque ad matrimonium, quum inter pacta merito referatur, consensus, isque liber, in quo ius Romanum, Canonicum et patrium amice conspirant. Hoc enim expresse postulat *einen freyen Willen b)*, quod breuiter quidem, at eo neruosiùs dictum est. Scilicet ex eo statim quilibet intelligit, omnia quae libertati voluntatis humanae generatim obstant, matrimonium quoque impedire. Sic voluntatis libertatem impedit *dolus*, siue alterutrius siue tertii *c)*, quum a parte eius qui inducitur, error, libertati aduersans, cum illo connexus sit. Obstat porro *metus*, modo non sit tantum reuerentialis, iniustus, quominus quis in matrimonium consentiat *d)*. Iuramentum quoque nullitatem hance sanare nequit. Nec aliter res se habet ratione *erroris*, liberam voluntatem, vel plane vel aliquatenus tollentis. Quod vero hoc impedimentum in specie attinet, leges patriae *e)* de errore circa opes sponsae statuerunt, illum non quidem matrimonium iamiam contractum, attamen sponsalia tollere. Postea vero transactione inter Senatum ciuesque hoc immutatum est; no

b) Stat. Hamb. P. 2. Tit. 11. art. 1.

c) cap. 26. X. de sponsalibus.

d) c. 14. 15. 28. X. de sponsalibus c. 11. X. de despons. impub.

e) Stat. Hamb. Part. 2. Tit. 11. art. 7.

no 1618. f) cuius verba, cum Statuto derogent huc referri merentur. Sunt vero sequentia; *Wenn aber einer mit einer Jungfrauen oder Wittwe sich ehelich eingelassen, und demselben ein genannter Brautschatz zugesaget und darauf die Ehe-Verlöbniß versprochen, der Brautschatz aber nicht folgen mag: so kann in diesem Falle nach gehaltenen Hochzeit die Trennung keine Statt haben, sondern er muß dieselbe die er hat genommen behalten, aber vor dem ehelichen Beylager und Copulation kann die Verlöbniß getrennet werden.* Per hanc dispositionem ius sponsi eo restrictum est, ut eo tantummodo casu a sponsalibus recedere liceat, quo illi pacta dotalia dotem certam, *einen genanten Bruttchatz*, promiserunt. Deficiente enim eiusmodi promissione, sibi ipsi errorem circa opes sponsae imputare debet. Hoc ius sponso a legibus datum, ceu ius singulare ad sponsam, casu, si circa patrimonium sponsi erravit, extendi nequit, quia ex parte huius sufficit bona, ex quibus sponsa portionem statutariam aliquando obtinere possit, adesse, haud vero speciali determinatione bonorum intuitu opus est.

Dum leges patriae voluntatem liberam requirunt, per se patet, matrimonium ob defectum consensus, e. gr. in furiosis, infantibus impediri. In utroque tamen casu, siue libertas in totum, siue in tantum sublata vel impedita sit, impedimentum per ratihibitionem e medio tolli potest, quo ipso matrimonium validum redditur.

§. XIV.

Inter impedimenta quoque, quae matrimonium dirimunt publica, gradus prohibitos referri, apud omnes constat. Aliter de illis Impera-

f) Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. Tb. IV. p. 71. Theaurus iur. pron. et statutar. T. 1. Sect. II. p. 288, 483. 729. 732 870.

peratores, aliter Pontifices, aliter Status Imperii Euangelici statuerunt. Ius Romanum enim matrimonia illarum tantum personarum, quae secundo gradu, ciuilitate computato, sibi inuicem coniunctae erant, restrinxit. Quod vero ius Pontificium ita male habuit, ut iusto amplius extenderit. Attamen postea Pontifices ipsi prohibitiones suas ad gradum quartum restringere melius censuerunt. Euangelici vero, qui de sensu ac obligatione legis Mosaicae inter se litigare nondum desierunt, gradum tertium lineae inaequalis prohibendum, aequalis lineae vero permittendum esse plerumque statuunt. Ius patrium quidem matrimonium ob gradus prohibitos denegat, verbis *in unverbottenem Grade g*). Sed rem propius determinandam non curauit. Quamobrem aliunde erui debet, quinam in Patria inter gradus referantur prohibitos. In hac re cum aliis Euangelicis consentit, gradum tertium inaequalis lineae quidem matrimonio esse impedimento, attamen dispensationem, in casibus lege diuina expresse non prohibitis, a Senatu concedi posse. Hanc vero dispensandi potestatem intuitu secundi gradus, Recessus nouissimus non nisi ob rationes grauiore et sufficientes, de quibus vero soli Senatu cognitio competat, exercendam esse iubet *h*). Sub gradu igitur prohibito Statuta nostra eos tantummodo casus intelligunt, in quibus dispensatio, vel non impetrata est, vel ob legem diuinam contrariam impetrari plane nequit. Impetrata vero dispensatione, gradum prohibitum matrimonio ineundo amplius non obstare, per se patet.

D 2

§. XV.

g) Perill. G. L. BOEHMER in Princip. Inr. Can. §. 390.

h) Hic Recessus extat apud LÜNIG. in Arch. Imp. Part. spec. Cont. IV. p. 1227. Art. V. n. 12. Das Ius dispensandi in Ehefachen, so weit die göttliche Rechte es zulassen, jedoch daß auch hierinn behusam verfahren, und die Dispensationes nicht sonder erhebliche und wichtige Ursachen denen Personnen die im andern Grad der Collateral-Linie einander verwandt, verstatet werden sollen.

§. XV.

Praeter haec verò alia adhuc occurrunt requisita, quae a quibusdam tantummodo personis obseruanda sunt. In quibus eminet *consensus personarum*, quarum directioni subsunt, vel quibus cognationis iure coniunguntur matrimonium inire cupientes. Ad priores, praeprius parentes, attamen quoque curatores alique praepositi e. gr. militiae, domini patrimoniales, alique merito referuntur, quos nunc speciatim enumerare animus est.

Consensu parentum in nuptias liberorum opus esse, in eo ius Romanum, Germanicum, Canonico-Pontificium et patrium consentiunt. Attamen in re curatius determinanda, seu in iuribus circa consensum statuendis, valde inter se differunt. Differentiam vero hanc curatius exponere, ad ius patrium melius explicandum, valde iuuabit.

§. XVI.

Ante omnia praemonendum est, ius Romanum ipsum pro tempore diuersitate hac in re variare. Scilicet imperium illud patris, quod tempore antiquissimo fines fere omnes ignorauit, etiam intuitu huius consensus in nuptias liberorum sese exeruit. In patris enim arbitrio liberos ad nuptias ineundas cogendi positum, illiusque omnis nuptiarum potestas erat *i*). Sed quum postea formae reipublicae, in totum mutatae, imperium eiusmodi domesticum haud conueniret, id eoque ab Imperatoribus hinc inde, praesertim a Diocletiano et Maximiano restringeretur, vt iuri naturali conformius redderetur, ius patris intuitu nuptiarum liberorum eo redactum est, vt illi quidem ius

con-

i) I. P. DE LVDEWIG de consensu conubiali. Diff. 1. l. 1. G. L. BOEHMER de necessar. consens. parent. in nuptiis liberor. C. 1. §. 2.

consentiendi, vel ex iustis causis dissentiendi, saluum maneret, fed cogendi ius illud inhumanum ei adimeretur *k*). At intuitu filiarum ius antiquuum correctum non est *l*), nisi, quod iis eo in casu dissentiendi facultas concessa est, si indignum moribus, vel turpem sponsum pater iis eligeret *m*). Et quum consensus parentalisis necessitas, in patria potestate nitatur, quae *auo* quoque in nepotes, filio nondum emancipato competit, ipsius quoque consensum in nuptias, a nepote requirendum esse, iure concluditur. Attamen inter nepotes neptesque discrimen occurrit; scilicet ut nepotes, utriusque aui, patrisque, neptes vero solius aui consensu opus haberent *n*). Contra matris, patria potestate saltem ciuili ex iure Romano *o*) destitutae, consensus non requirebatur. Attamen et ipsi Romani pietati ac reuerentiae, quam et matri exhibendam grauibis poenis fancierant, contrarium censebant, ea inconsulta matrimonium inire *p*). Ex eodem fundamento nec *vitrici* nec *nouercae* consensus a liberis requirendus erat *q*).

Ne parentes vero auaritia, vel nouerca impellente, liberos a nuptiis arcerent, Lege Papia Poppea Augustus constituit, parentes, qui liberos *iniuria* i. e. sine iusta causa a matrimonio prohiberent, per praetorem urbanum ut in matrimonium eos collocent cogendos esse *r*).

D 3 tris

k) l. 12. Cod. de nupt.

l) l. 26. Cod. de nupt.

m) l. 12. D. de sponsalibus.

n) L. 16. §. 1. D. de ritu nuptiar. NOODT Comment. ad Inst. et Dig. Tit. de rit. nuptiar. T. II. p. 376.

o) §. 10. I. de adopt. §. 3. I. de Hered. qual. et diff. l. 4. §. 2. D. de B. P. contra tab.

p) BROUVERVS de iure Coniugior. Lib. 1. Cap. 8. §. 10. 11.

q) D. IENCQUEL de Nuptiis sine consensu parent. contractis §. 10.

r) l. 19. de Ritu Nuptiar.

tris consensus non subsequens sed praecedens requirebatur, dum iure Anteiustiniano ratihabitio paterna nuptias quidem validas, sed non nisi ex tempore ratihabitionis redderet. Hinc liberi ante illam nati legitimis non accensebantur. Iustinianus vero ratihabitionem consensui paterno praecedenti aequiparandam esse censuit. Ex quo et liberi antea nati inter legitimos referantur *s*). Pater vero, qui iure quidem antiquo etiam absque causa allegata dissentire poterat *t*), legibus novioribus ad causam dissensus iustam exprimendam obligatus est.

Consensum propinquorum curatorum iure Romano necessarium non fuisse, fundamentum eius per se satis prodit.

§. XVII.

Quum vero maiores nostri de patria potestate aliter ac Romani sentirent, non potuit non fieri, eos quoque alia principia ratione necessitatis consensus parentum in nuptias liberorum stabilivisse. Scilicet illi utrique parenti potestatem patriam tribuere aequum iudicavit, id eoque consensus utriusque, a liberis matrimonium cogitantibus requirendum censuerunt. In eo tamen patri praerogativam concesserunt, ut eius iudicio, si a matre discederet, deferendum iuberent. Mortuo vero patre, matris solius consensu indigebant liberi, nisi iam ad secunda vota properaverat, quum in viduitate tantum persistens, potestatem in liberos continuaret *v*). *Aui* consensus tunc demum si parens uterque defunctus erat, expetere liberis legibus germanicis iniunctum erat.

IN

s) G. L. BOEHMER in *Diff. cit.* §. 22. n. 1.

t) l. 19. de Rit. Nuptiar.

v) G. L. BOEHMER in *Diff. cit.* C. 2. §. 38.

In poena vero consensus neglecti, Germaniae leges antiquae quam maxima inter se differunt; aliae parentibus potestatem matrimonium dirimendi concedunt, aliae vero multa tantum inobedientes coercent x).

§. XVIII.

Cum iure Romano sentit quoque ius Canonicum antiquius, et matrimonium, sine parentum consensu initum irritum declarat y). Ex eo vero tempore, quo matrimonium inter sacramenta reiatum est, sensim principia mutata inveniuntur. Quod dubii adhuc superfuit, Concilium Tridentinum Sess. XXIV. de reformatione matrimonii c. 1. fustulit. Exinde ergo matrimonia sine consensu parentum inita, licet illicita habeantur, rata tamen indissolutaque manent. Quum vero ratio decidendi ex qualitate sacramenti desumpta fit, in aprico est, sponsalia incisiis parentibus inita, non obstante concilio Tridentino merito impugnari posse z).

§. XIX.

Nec iuri patrio desunt leges, quibus necessitas consensus parentum aliarumque personarum repetitur, iuraque vario simul modo curatius determinantur. Comprehendit scilicet ius patrium omnes personas, quarum opus est consensu sub minus principalibus matrimonii, easque personis principalibus contradistinguit. Sed pro varietate temporis, ius patrium varia quoque constituit, quo facto paulatim immutatum ac curatius determinatum est. Rei magis illustrandae ergo eum
hic

x) G. L. BOEHMER l. cit. §. 45.

y) can. 1. l. 30. qu. 5. c. 3. X. Qui matrimon. accus. possunt.

z) Vid. G. L. BOEHMERI Princip. iur. Can. §. 368.

hic ordinem, quem chronologia legum exhibet, sequi in animo est, quo simul perspicui licet, quomodo, et quonam tempore, determinationes singulae iis accesserint.

Primum huius rei vestigium prodit Codex legum patriarum, *Hamburger Stadtbuch* dictus de anno 1292, vel 1497, (vid. §. III.) in peculiari articulo de matrimonio ineundo et hereditate (von Vertrau- winge unde Erfflichichte) cuius verba haec sunt: *Allede wyle een Mann unde Frouwe beyde leven, de an Echteschop thosamende kamen syn, so syn se weldig, mede ehren Kindern tho doende tho goder Wyse, wat se willen, tho Mannen de Mägede, und tho Wyfen de Knapen, unde wann eher een sterwet, so mag de ander affte neen Freundt de dartho höret, alleene ene Jungfrouwen, offte Wedewer, dar Guth up verstorven is, tho Manne geve edder eenen Knapen tho Wyve, de nich mündig is, ohne Fründe Rath an beyden syden, vom Vater unde Moder, de nögest syn, unde de men hebben mag, unde gode Lude syn; So we hier haben deith, unde jemandt nhtgiff, sinder de alse hier schreven seicht de schall dat beetern mede synen Lyve, idt si Wyff edder Mann; Unde so welck Jungfrouwe effte Wedewe Mann nehmet, edder so welck Knape Wyff nimpt, dor Guth up verstorven is, sinder Fründe Raht, de schall an synen Gude nich nebben, men syn Guth dat schöllen hebben de nögesten Freunde, beyde vom Vater unde Moder half de eene, und half de ander a).* Concedit haec lex patri et matri adhuc viventibus potestatem liberam filios filiasque in matrimonium collocandi; mortuo vero alterutro coniuge, liberisque nondum maioribus, superstes haud sine proximorum agnatorum cognatorumque consensu hoc peragere valet. Contrauentibus vero parentibus, poenam corporis affli-

a) *The Law. inv. provinc. et statutor. P. 1. p. 674.*

afflictivam, liberis vero ipsis, sine consensu propinquorum matrimonium ineuntibus. privationem bonorum, quorum dimidia agnatis, dimidia vero cognatis cedit, minuatur.

Ex quo patet, quanta iamiam eo tempore potestas parentum in liberos matrimonii intuitu, ac ius propinquorum fuerit. Quatacunque vero fuerit potestas illa parentum, eam tamen eousque, quo ius Romanum antiquum extendit, ultra limites iustos extendere non audeo. Nullibi enim leges, vel mores Germanorum eiusmodi arbitrium parentibus concesserunt. Cur vero Patria tantum secus hac in re senserit, nullum adest argumentum.

Quaenam poena consensum parentum negligentes sequatur, lex haud curate determinavit, nisi quae de propinquis in genere sancita, sunt, scilicet liberos bonis privandos esse, ad parentes extendere velis; quod meo quidem arbitrio sine iniuria fieri potest.

§. XX.

Paullo curatius rem determinavit lex quam nostri *Bauer- oder Burg-Sprache* vocant, ao. 1596. *b)* condita. Haec enim capite XXII. sponsalia vel matrimonium iuuenum, puellarum viduarumque incisci ac dissentientibus parentibus, aliisque proximioribus clam celebratum non illicitum solum, sed et nullum declarat: *und soll solche heimliche Verbindung für keine Ehe geachtet und gestattet werden.* Ratio huius legis severioris, et parentum taedium et molestia, et ipsorum liberorum salus fuisse videtur. Poenam lex minatur in legibus civitatis statutam.

Quae-

b) Extat apud LVNIGIVM in *Archiv. imperii Cont. IV. p. 1059.*

Quaenam vero illa sit vel fuerit, non fatis constat. Praeter hanc vero matrimonium ipsum ceu nullum non toleratur, sed ipso iure statim dissoluitur. Dubitat quidem Vir *Cel. de BOSTELC*) an statutum eiusmodi, iuri Canonico in terris Protestantium recepto contrarium, in praxin fuerit deductum, sed vsum ei cur denegemus, nisi aliud leges no- uiores suadeant, ratio occurrit nulla.

§. XXI.

Plura matrimonii intuitu, Statuta ao 1603. promulgata *d*) dispo- fuerunt. Inter alia etiam id repetierunt, liberos in nuptiis celebrandis parentum consensu opus habere, quod verba articuli II. fatis indicant *e*). Hoc in articulo ad ius diuinum, Mosaicum scilicet prouocatur, quod vero tempori ignoscendum, quo, ius Mosaicum hac in materia ad fo- ra nostra non nisi minus recte applicari, non constabat *f*). Aliud quoque fundamentum consensus parentum in obedientia illis debita quaerit. Inobedientem enim filium, filiamue viginti quinque annis mi- norem, si matrimonium cum persona non famosa, *eine unberück- tigte Person* *g*) inierit, ad legitimam vsque exheredare dotemque denegare patri fas est. Non vero consensu patris expresso vel antece- dente opus est. Sufficit enim et tacitus, licet postea declaratus, v. gr. fi

e) in Diff. de usu hodierno patriae potestatis Romanae in fovis Germaniae.

d) Part. 2. T. II.

e) Weil, vermöge göttlicher, natürlicher und weltlicher Rechte, der Eltern Beliebung und Vollbort zu der Kinder Ehe nöthig; so sind auch die Kinder der Eltern Con- sensus aus schuldigem Gehorsam zu erfordern; pflichtig und verbunden.

f) Vid. I. D. MICHAELIS Mosaisches Recht. Th. 2. §. 83. p. 106.

g) Quaecumq; famosa sit persona exhibet die Sammlung Hamb. Gesetze und Verfass. Th. IV. p. 129.

si testamento inobedientiae non meminerit *h*). Nec sponsalia eiusmodi clandestina, aliis postea subsecutis publicis, attenduntur *i*). Quum vero lex de filiis filiabusue XXV. annis minoribus disponat, haud sine ratione videtur maioribus XXV. annis necessitatem consensus parentum propinquorumque tacite remisisse. Attamen aliud testatur praxis iudiciaria, scilicet filio licet XXV. annis maiori consensu parentum opus esse, si separatam nondum instituerit oeconomiam *k*). Quae praxis cum Mandato poenali de anno 1676, inter maiores minoresue non distinguente, consentit, de quo mox plura adhuc proferre non omittam.

§. XXII.

Mandatum poenale de 16. Iun. 1676. *l*) rem aliquatenus curatius determinavit. In praefatione eius legis *Bauersprache* dictae mentio occurrit, et simul occasio huius constitutionis, iterati nempe raptus et matrimoniorum clandestinorum frequentia refertur. Iuuenibus sponsa-

E 2

lia

- h*) Stat. Hamb. P. 2. Tit. II. art. 3. Da nun der Sohn und Tochter unter 25. Jahren, ohne der Eltern Bevollbortung, eigenes Willens, sich an eine unberückigte Person besreyen würden; auf dem Fall soll dem Vater frey stehen, den Brauchibaz ihnen zu weigern, auch im Testament über die legitimam nichts zu verordnen; Da aber der Vater in dem Testament dieses Ungehorsams nicht würde gedenken, sondern stillschweigend vorbey gehen, auf den Fall wird solcher Sohn oder Tochter, seinen andern Schwestern und Brüdern gleich, zu den nachgelassenen Gütern admittivet und zugelassen.
- i*) Stat. Hamb. Part. 8. Tit. II. art. 4. Wenn jemand ohne der Eltern Vorwissen und Willen, mit einer Person heimlich sich würde verloben, und die Eltern, so bald sie es erfahren, solcher Ehe widersprechen; und derselbe Sohn oder Tochter folgend, mit der Eltern Wissen und Willen, mit einer andern Person Verlöbniß halten; so wird in diesem Falle die letzte Verlöbniß der ersten, darinn die Eltern nicht gewilliget, billig vorgezogen.
- k*) Conf. Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. Th. IV. p. 46.
- l*) Extat in collect. mandator. P. I. p. 330.

lia vel matrimonia clandestina inire interdicit, ac transgressionibus leonibus, si parentes, curatores vel propinqui iudicio id denuncient, poenam corporis afflictivam minatur. Attamen multo notabilius nobis hoc loco Edictum poenale die 18. mensis Septembris 1676. promulgatum *gegen die Verkuppelung und Entführung der Weiber Jungfrauen und Unmündige, &c. est m)*. Confirmat legem *Bauersprache* vocatam, et sponsalia aequae ac matrimonia, sine praesentibus vel consensu parentum, curatorum, vel propinquorum cognatorum ab utroque parente sufficienter declarato inita, annihilat et plane inuvalida reddit, atque ad instantiam cassari ac annullari iubet. Praeterea ex ea lege transgressoribus liberis denegatio dotis et exheredatio, tam ratione bonorum hereditariorum quam acquisitorum imminet. Hac enim lege omnia quae priores vix attigerant, magis determinata sunt. Ex intentione Senatus et civium expresse declarata, non solum civis et incolas obligat, sed et peregrinos, neque iniuria, quum horum ab arbitrio pendeat, utrum negotio eiusmodi se immiscere an potius abstinere velint *n)*. Nec defunt casus, ubi hocce ius aduersus peregrinum applicatum est *o)*. Quod vero ad incolas attinet, eos sine discrimine religionis hac lege ceu poenali teneri, mihi iure statui videtur, quum ad eos a legis vi et autoritate excipiendos nulla adsit ratio. Quod autem probe attendendum est, edictum poenale de filia tantum, consensum parentum reliquorumue personarum negligente, haud vero de filio inobediente disposuit. Ob rationem tamen edicti salubrem et generalem, ne scilicet parentes liberorum infortunium experiantur, aut post mortem familiariae ruinam timere necesse habeant, Vir Magnif. RYMPFIVS, Patriac

m) Extat in fin. Edition, nouiss. Statutor. d. 1803.

n) Schaffshausen de iur. sing. foem. Hamburgens. C. 1. §. 17.

o) Conf. Summi. Hamb. Gesetz, und Verfass. Th. IV. p. 37.

triae Consul meritissimus p), illud ad masculos consensum parentum negligentes extendere non dubitat, simul quoque ad obiectiones de fragilitate sexus sequioris ac perpetua feminarum tutela ceu rationis huius legis respondet, filiumfamilias iure antiquo XXV. annis minorem ob neglectum parentum consensum ad legitimam vsque exheredari potuisse: et in adiectione et augmento Iuris noui haec necessario supplenda esse.

§. XXIII.

Quum vero Edictum poenale nostrum solum de muliere, filia scilicet clandestina sponsalia vel nuptias ineunte, raptuque disponat, de filio vero eiusdem facinoris reo plane fileat, non potest non hoc loco disquiri: *utrum ratio saltem huius legis, extensionem ad filium clam desponsatum vel matrimonio iunctum admittat, an potius ad filias edictum restringendum sit?* Ut priori sententiae ego calculum adiciam, summorum virorum auctoritas suadet, nec tamen ut non in contrarium sententiam a me impetrare possum. Ideo nempe potissimum mihi videtur hoc edictum ad mulieres restringendum esse, quoniam I) est lex poenalis adeoque strictae interpretationis q). Huc accedit II) occasio legis cuius mentio fit in praefatione Edicti, nempe frequentia delictorum tum temporis admissorum, sponsalium scilicet clandestinorum, raptus mulierum, virginum et personarum sui iuris. Huic ergo *lex* obuiam ire, idque pro futuro quantum fieri potest impedire intendit. Poena III) grauior in clandestina filiarum, quas lex semper, filios nunquam expressit, sponsalia, statuta esse videtur, quum mulierum conditio hac

E 3

in

p) in Diss. de crimine raptus Cap. V. §. 14. Conferatur hic quoque SCHAFFSHAUSEN de iure singulari foeminar. Hamburgens. C. I. §. 15. 16. 17. 18.

q) l. 42. de poenis. l. 155. §. 2. de R. I. AVG. A LEYSER in Med. ad Pand. Supplem. 1. Obs. 6. p. 170.

in re maius periculum quam conditio marium subeat, quibus scilicet facilius est accessus ad thorum. Non enim sibi ipsi, sed et parentibus familiaeque filia huiusmodi inobediens labem adspersit. Accedit IV) sententia Facultatis Lipsiensis in causa E. S. contra A. A. S. quae cum eodem in responso sentire non dubitavit, uti ex ratione decidendi patet hic subiuncta r). Contrariae sententiae quidem fauent rationes a salute reipublicae desumptae, ad mares aequae ac foeminas extendendae. Scilicet parentes in filiis ac filiabus infortunium experiri posse vel post mortem ruinam timere necesse habere; filiosque aequae ac filias parentibus reuerentiam ac honorem debere. Nec sexus fragilitatem rem mutare putant contra sentientes. At illis respondendum esse censeo, negari quidem non posse, salutem publicam quoque in filiorum nuptiis versari, attamen id ipsi nihilominus concedant oportet, maiorem curam circa salutem filiarum reipublicae adhibendam esse. Nec desunt aliae Patriae leges, quae filiis clam sponsalia contrahentibus poenas, uti ex iam iam allatis satis superque patet, minantur. Has vero poenas filii ob neglectam reuerentiam parentibus exhibendam luunt. Sed discrimen merito leges patriae inter filios ac filias admittunt, quum horum inobedientia maiora producere mala soleat.

Aliud

r) Extat in THOMASII Dissert. de validitate coniugii inuitis parentibus contracti. Verba eius haec sunt: Und dann letztlich das obangezogene Hamburgische Edict nicht von dem Fall, wenn ein Sohn oder Mannspersohn unwissend seiner Eltern und Fremde sich mit einer Weibspersohn in ein Gelobniß einläßt und solches durch Priestertliche Copulation und eheliche Beywohnung vollzieht, sondern nur von diesen wenn eine Weibsperson, ohne oder wider der Ibrigen Willen von einem entführt oder verknüpelt worden vedet, und aber solche Statuta und Edicta poenalia stricissima interpretationis und nicht leicht von einem Fall auf den andern zu ziehen seyn, so ist u. s. w.

Aliud dubium inde oriri posset, vtrum scilicet ad Edicti huius applicationem sponsalia clandestina seu matrimonium clam initum et raptus coniunctim desideretur, an vero alterutrum tantum sufficiat. Et nil est quod obstat quominus cum Perill. ac Magnifico RUMPFIO s) et SCAFFSHUSENIO t) sentiam, qui posterius ex eo rectissime deducunt, quod legislator vocula alternatiua *oder* vsus sit, et poenas diuersas in sponsalia matrimoniaue clandestina, et raptum statuerit.

Quoad dispositionem huius legis adhuc monendum est, illam sponsalia et matrimonia ipsa clandestina, quae adiuuante clerico celebrata sunt, nulla ac irrita declarare, nec filias contrauenientes ad dotem, nec ad bona siue hereditaria siue adquisita illis delata admittere, sed potius omnia ea coheredibus adiudicare.

§. XXIV.

Ex quibus omnibus haecenus deductis satis constat, quam iniusta legibus nostris sint, sponsalia ac matrimonia clandestina, sine parentum, propinquorum vel curatorum consensu inita. Liceat mihi nunc omnia haecenus tractata breuissime in mentem reuocare, vt vno quasi intuitu omnia inspicere possimus.

I. Filiis qui consensum parentum ad sponsalia vel matrimonium requirere neglexerunt, lex u) exheredationem ad legitimam vsque minatur, insuperque eorum matrimonium pro illegitimo declarat. Hoc scilicet per legem *Burchsprache* sic dictam factum est.

II.

s) *Diss. cit. Cap. V. §. 4.*

t) *Dissert. cit. C. 1. §. 16.*

u) *Statut. Hamburgens. Parte 2, Tit. II. art. 3.*

II. Filiabus vero ex Edicto poenali dotem et bona quaecunque hereditaria ac adquisita denegare, illasque penitus exheredare parentibus licet. Sponsalia quoque vel matrimonium, iuramento licet firmatum, nullum inualidumque, ad instantiam eorum quorum interest, declaratur.

III. Sed praeter consensum parentum consensus quoque proximorum requiritur. Hoc enim Statuta iamiam illa antiquiora de ao. 1497. (verbis §. XIX. citatis) innuunt, ex quibus patet consensum eorum neglectum et intuitu superstitis et intuitu desponsatorum variis affici poenis. In lege *Burchsprache* saepius allegata, matrimonium vel sponsalia petentibus, requisitio consensus propinquorum iniungitur, poena vero praeter inualiditatem matrimonii nulla ibi occurrit expressa, sed generaliter tantum iuris statutarii: *bey Poen und Straffe in diesen Stadt-Rechte statuirt und verordnet* mentio facta est.

In Statutis vero patriis, quibus hodie vimur, *propinqui* occasione consensus ad contrahenda sponsalia necessarii, parentibus tantum expressis, silentio praetermittuntur. Sed quominus hoc silentium derogationis instar habeamus, impediunt leges posterioris aevi. Mandatum scilicet de 16. Jun. 1676. supra allegatum, etiam propinquis facultatem sponsalia vel matrimonia clam inita impugnandi, et adiutores desponsatorum accusandi tribuit. Sed multo curatius Edictum poenale eodem adhuc anno editum rem determinauit, his quidem verbis: *einfolgend Vater oder Mutter, auch Vormünder und Verwandte, einem solchen unartigen Kinde und Pfleg-Tochter, keinen Brautchatz zu geben schuldig, sondern gänzlich, es sey an Erb- oder erworbenen Gute oh-*

ne

ne Unterschied zu enterben bemächtigt, Vormünderen und Verwandten aber Rechnung einem oder beyden zu geben, oder reliqua ausfolgen zu lassen verboten, oder den andern Miterben, oder sonst die nächste Anwartschaft haben, dazu verbunden bleiben, und zu nochmaliger Zahlung gehalten seyn sollen. Exinde nimirum colligi potest, ius propinquorum intuitu consensus ad sponsalia matrimoniale filiarum, poenis variis munitum esse.

IV. Quod vero curatores attinet, mirum videri posset, eorum in legibus antiquioribus mentionem prorsus nullam factam fuisse. Sed res statim expedita est, si ad principia Patriae attendere velis. Propinqui enim in tutela suscipienda omnibus aliis praeferruntur x), neque nisi ob causam vrgentissimam ab hoc munere arceri possunt. Hinc ab omni tempore, plerumque saltem euenit, vt simul tutores curatoresue fuerint y). Primum curatores expressit Mandatum de 16. Iul. 1676. verbis: *Nachdem zeithero sich begeben, das verschiedene sowohl junge Kinder als Jungfrauen, die annoch Eltern und Vormünder haben sich heimlich verlobet.* Id ipsum quoque curatoribus ius, sponsalia clandestina ac lenones iudicio denunciandi concessit. In Edicto vero poenali, ad quod hactenus toties prouocare oportuit, curatores quoque, et quidem semper ante propinquos denominati occurrunt, neglectumque eorum consensum lex vario modo vindicauit. Nimirum curatores minoribus suis clam desponsatis, vel matrimonio furtim iunctis rationes reddere, et quae ex curae administratione supersunt, resti-

x) Stat. Hamburgens. Part. 3. Tit. 6. art. 4.

y) Samml. Hamb. Gesetz. und Verfass. Tit. IV. p. 52.

restituere non tenentur, vti ex legis verbis supra allegatis satis superque patet.

§ XXV.

Nunc in requisitis sponsalium recensendis continuabo. Ad illa quoque id spectat, ne sponsus vinculo iamiam sponsalicio ligatus sit. Qua occasione de *concurſu ſponſalium* quaedam afferre iuuabit. In eo quidem ius patrium cum iure communi consentit, sponsalia publica, licet posteriora, clandestinis prioribus praeferenda esse α). Ita enim de hoc casu Art. IV. Tit. XI. Part. II. Statutorum sancit: *Wenn jemand, ohne der Eltern Vorwissen und Willen, mit einer Person heimlich sich würde verloben, und die Eltern, so bald sie es erfahren, solcher Ehe widersprechen; und derselbe Sohn oder Tochter folgend, mit der Eltern Wissen und Willen, mit einer andern Person Verlöbniß halten; so wird in diesem Falle die letzte Verlöbniß der ersten, darinn die Eltern nicht gewilliget, billig vorgezogen.* Quod de iure patris eo certius est, quum leges antiquiores sponsalia clandestina plane inualida pronunciauerint. Nec in eo quoque leges Hamburgenses a iure communi recesserunt, dum sponsalia publica priora posterioribus praeferrere iusserunt β). Ita enim articulus priorem sequens disponit: *Würde einer zwoen Jungfrauen, oder Wittwen die Ehe versprechen, und ordentlicher Weise zusagen; auf den Fall ist die erste Zusage bindig, und die letzte von keinen Würden.* At plane singularis est restrictio huic articulo adiecta: *Es wäre denn, daß er die andere hätte fleischlich erkannt; so wird dieselbige Verlobniß in diesem Falle der ersten, woferne die Person von der ersten*

α) Cf. CARPZOV in *inrisprudentia eccl. lib. def. 67.* G. L. BOEHMER in *Princip. iur. can. §. 377.*

β) c. vii. de *sponsul. in 6. c. 22. X. cod.*

sten Verlobniß keine Wissenschaft gehabt, vorgezogen: ex quibus patet, sponsalia posteriora clandestina, quibus concubitus accesserit, eo casu quo vitata sponsa priorum ignara fuit sponsaliorum, prioribus publicis praferri. Iure enim communi clandestina sponsalia accedente concubitu illicito nil roboris accipere putat s. STRYK b). At hanc ipsam dispositionem ceu iuri Canonico conformem, ex quo scilicet sponsalia de futuro concubitu firmata sponsalia de praesenti efficiuntur c) vindicare operam dedit Cel. I. H. BOEHMER d). Sed pae Viri celeberrimi hoc iuris Canonici effectum ad casum sponsalium validorum restringere liceat e). Rationes legis patriae sequentes adfert SCHAFFS-HAVSEN f). I. Posterioris sponsae bonam fidem quam lex expressè supponit, ipsi nocere non posse, II. damnum, quod concubitu passa est, non nisi matrimonio refarciri posse, III. imbecillitatem sexus eiusque fragilitatem etiam hic fauorem mereri et IV. fauorem liberorum non ultimo considerandum esse. Verum hac legis dispositione sponsus eo modo delinquens ab omni poena immunis haud redditur, sed grauius illum coerceri leges iubent, quod verba finalia art. V. satis indicant: jedoch wird dem Gerichte die ernstliche Straffe, wegen des groben Excesses, gegen den Verbrecher billig vorbehalten.

§. XXVI.

Sponsalium, quibus impedimentum nullum obstat, consummationem partibus iniungi, in eo ius commune g) et patrium consentiunt.

F 2

- b) in Tractat. de dissensu sponsalio Sect. 4. c. 3. §. 3. et inprimis §. 6. sqq.
 c) c. 31. X. de sponsalibus.
 d) in Iur. Potest. ecclesiast. Lib. IV. Sect. 1. §. 67. et T. III. p. 1129.
 e) G. L. BOEHMER Princip. iur. Can. §. 378. not. b.
 f) in Diss. de iur. sing. foeminar. Hamburgens. G. 1. §. 20.
 g) c. un. de Sponsalib. in 6.

tiunt. Refractorium tamen nec praxis Patria ad matrimonium consummandum absolute cogere videtur, sed poena relegationis vel alia contumaciae conformi afficere non dubitat *h*). Innocenti vero parti hoc casu facultas cum alia persona matrimonium contrahendi seruetur; quod de Iudaeis aequè ac Christianis Hamburgi incolis obtinere, aliud satis probat praecudicium *i*).

§. XXVII.

Dari tamen rationes sufficientes, quae a consummandis sponsalibus liberent, ac repudio locum dent, nemo negabit. Praeter alias enim *repudii* causas ex iure communi iam cognitae, occurrit et singularis quaedam in iure patrio, error nimirum sponsi circa opes sponsae, de quo casu supra iam egi. Ut vero sponsus hanc ob rationem a sponsalibus recedere possit, hodie ex Ordinatione politicae cap. de sponsalibus *k*) dos ante sponsalia determinata sponso promissa, dein sponsaliorum

b) Praecudicium in causa fscalis in criminalibus contra 1. KÖRREN de 23. Inn. 1624. exhibet Thesaurus iuris provincial. et statuar. German. T. 1. Sect. 1. p. 1010, verbaque sententiae haec sunt: und soll, der Findung zu Folge der Beklagte innerhalb 6. Wochen die gedachte Arbeit Sievers trauen, und mit derselben in den Ehestand treten. Im Fall aber er sich dessen verweigern, und mit der Copulation nicht verfahren würde, soll der Beklagter in dieser Stadt und dezo Gebiet nicht geduldet werden. Und soll die bemeldete Arbeit Sievers alsdann, wo ihr beliebet, zur andern Ehe zu treten Macht haben. V. R. W.

i) Exhibet illud allegat. Thesaur. Part. I. p. 1067.

k) Vid. Receffus de 1618. Samml. Hamb. Gesch. und Verfass. Th. IV. p. 71, cuius verba haec sunt: Wenn aber einer mit einer Jungfrauen oder Wittve sich ehelich eingelassen, und demselben ein genannter Brautschatz zugesaget, und darauf die Ehe-Verlöbniß versprochen, der Brautschatz aber nicht folgen mag; so kann in die-

rum quoque celebratio requiritur l). Sponsum vero, errore demum post proclamationem cognito, adhuc recedere posse, ob rubra Reces- sus allegata, quibus matrimonium tantum hoc errore impediri dicitur, statuendum esse cenfeo, quamvis interpretes quidam iuris statutarii secus sentire rectius putat m). Ventilatio de dignitate sponsae, aut quantitate dotis, (*dass sie soviel zum Brautschatz bekommen könne oder werde*) tunc demum, si ab eo facta est, qui ad dotandum iure perfecto obligatur sufficere dicitur n). Sine iusta causa vero repudium desideranti sponso vel sponsae, ius statutarium antiquum refarcitionem damni, habita ratione bonorum de quibus inter coniuges ut conferrent conven- tum est, iniungit o). Repudium tamen eodem iure iustum censetur, si alterutra desponsatorum pars a tercia persona sponsalium iamiam ini- torum iure petitur, quo casu alteri parti a sponsalibus recedere licet, nocens vero ad poenam quandam pecuniariam obligatus est p). Vtrum vero hodie eadem poena sponsum ea prioribus sponsalibus pe- titum teneat, de eo mihi quidem non satis constat. Si tamen iure ta- cito abrogatum esse defendi nequeat, ob defectum legis expressae, ro- borem huius Codicis statutarii imminuentis, pro valore eius magis de- cidendum fore puto. Nec RICHEYVS nosler de historia legum pa- triarum meritis huiusmodi abrogationis vel vilo verbo meminit.

§. XXVIII.

dieſem Falle, nach gehaltener Hochzeit die Trennung keine Statt haben, sondern er muß dieſelbe die er hat genommen, behalten, aber vor dem ehelichen Beſlager und Copulation kann die Verlöbniß getrennet werden.

l) SCHAFESHAVSEN de Iur. sing. foem. Hamb. c. 1. §. 24.

m) Conf. Thesaur. jur. Statutar. Parte I. Sect. II. p. 732.

n) Conf. Commentator allegat. in Thesaur. iuris statutar. P. I. T. II. p. 870. et §. 3. Thes. 1. p. 675.

o) Vid. Thesaur. cit. P. I. Sect. I. p. 675. in fin.

p) Thesaur. cit. P. I. Sect. I. p. 676. §. 4.

§. XXVIII.

Ad matrimonii solennia nunc propius accessurus I) de proclamatione, II) de sollemnitate ecclesiastica seu copula sacerdotali, et III) de sollemnitate germanica consensione tholami, quantum ius patrium procurabit, agere constitui. Nec apud nos proclamationem sine poena, ab Aedilibus (*Weddeherren*) vindicanda omitti posse, iterata vice leges iniungunt q). Vt vero proclamatio rite procedere possit, consensu Senatus vel magistratus ab eo delegati, Aedilium scilicet, qui petentibus matrimonio iungendis schedulam ad proclamationem benedictionemque celebrandam concedunt, opus est. Nec tamen proclamatio eius est necessitatis, vt intuitu illius plane dispensatio impetrari nequeat. Sed potestas dispensandi Aedilibus quoque, sed non nisi causa aliquatenus cognita, et casu quo dubium ratione consanguinitatis oritur, praeslita satisfactione, concessa est r).

Quoties proclamatio facienda sit, ius Canonicum quod congruum tantum terminum requirit, indecisum reliquit. Plerumque vero ius illius ex natura citationis edictalis diiudicatur, hincque ter faciendam esse in foro statuitur s). At hac in re quoque patria praxis dissentit, et proclamatio vnica tantum vice, octo dies ante benedictionem sacerdotalem adhibita, sufficit t). Oppidanis vero Bergedorfensibus ex ordinatione eorum ecclesiastica proclamatione bis repetita opus est u). Quod vero parochum, cui ius proclamandi competit, attinet, pastor

q) Conf. *Mandatum de 1645. d. 14. Ian. in collectione Mandator. T. 4. p. 57.*

r) *Samml. Hamb. Gesetze und Verfassung. Th. IV. p. 75. sq.*

s) Conf. G. E. ROEHMERI *Principia Iur. Can. §. 355.*

t) *Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. Th. VIII. p. 815.*

u) *Bergedorfsche Kirchenordnung extat in der Samml. H. G. II, V. Th. X, p. 780.*

pastor tantum primarius parochiae ad quam sponsa pertinet, proclamationem ecclesiae suae publicat. Nec absque singulari dispensatione, quae vix aliis quam peregrinis, hisque non nisi ratione impedimentorum forsitan oriundorum cautentibus, proclamatio remittitur. Quae tamen impetrata pastori nihilominus iura stolae praestare partes tenentur x).

§. XXIX.

Benedictio quoque sacerdotalis desponsatis in parochia sponsae; haud vero praecipue a pastore primario, sed et a Diaconorum quodam impertiri potest. Ministri vero aliae parochiae, non nisi concedente parochico competente, cui tamen iura stolae coniungendi soluere debent, hunc actum celebrare valent y). Multo magis ergo clericis extraneis benedictio sacerdotalis interdicta est, nec illis ipsis solum, sed iunctis quoque ac adiutoribus leges vice repetita poenam minantur, et si gradus prohibiti, vel defectus consensus parentum, curatorum vel agnatorum id desiderant, matrimonium ipsum tollitur z). Prostant in hunc finem plures leges, Edictum poenale, aliaeque. Quae vero circa epulas nuptiales obseruanda sint, referre supersedeo, eaque ad alios dimittere liceat a).

§. XXX.

Quae vero adhuc recenseri debet solennitas est *consensio Thalami*, modus maioribus nostris matrimonium ineundi solennis. Nec hodie

x) Conf. *Samm. Hamb. Gesetze u. Verfass. Th. VIII, p. 315.*

y) *Collect. cit. Th. VI, p. 76, et Th. VIII, p. 315.*

z) *Collect. cit. Th. IV, p. 77, et Th. VIII, p. 316.*

a) *Coll. cit. T. IV, p. 78.*

hodie desunt regiones, quae ad matrimonii consummationis naturalia, haud vero essentialia eam considerant *b*), ex eaque plura iura e. gr. communionem bonorum, liberationem a patria potestate, tutelam mariti, dignitatem mariti uxori communicatam, alimenta in casu viduitatis a facero praestanda, portionem statutariam derivant *c*),

Conscensionem hancce ius Hamburgense expresse quidem non desideravit, vestigia tamen illius hinc inde occurrentia certiores nos reddere possunt, eam quoque in connubiis Hamburgensium effectu suo non esse destitutam. Sic enim Part. II. Tit. XI. art. VII. disponit: *aber vor der ehelichen Copulation und Beylager kann die Verlobniss getrennt werden*, sub voce enim *Beylager* conscensionem thalami intelligi, vix ac ne vix quidem dubitari potest *d*). Sed sufficere symbolicam conscensionem, nec commixtione carnali actuali opus esse verior est sententia *e*) nisi alii leges expresse voluerint *f*).

§. XXXI.

Matrimonii rite legitimeque consummati *varii sunt effectus*, et iuris communis et iuris statutarii, iura vel utriusque coniugii communia, vel alterutri tantum peculiaria. Quae iuris communis sunt hic ideo

non

b) e. gr. *Ins Lubecense Lib. I. Tit. V. Art. 14. Ins Prou. Solm. Part. II. T. XXVIII. Reformat. Francof. P. III. Tit. III. conf. R. N. SCHLÜTER de variis matrimonii perfectionibus L. 2. §. 8. et Gen. de SELCHOW in Elem. iur. German. §. 436.*

c) SCHLÜTER in *diff. cit. c. 2. §. 10-14.*

d) *Samm. Hamb. Gesetze und Verfass. Th. IV. p. 78. SCHLÜTER in Diff. cit. c. 1. §. 30.*

e) *Diff. cit. C. I. §. 39.*

f) *uti Reformat. Francofurt. P. III. T. III. §. 5.*

non curabo, ne forte actum sine ratione peragam. Sufficit hic monuisse, utrumque coniugem sibi inuicem fidem coniugalem officiaque inde dependentia debere, nec ea impune violare posse g). Apud Germanos matrimonio plerumque is quoque est effectus, ut communio bonorum illud sequatur. Hanc quoque ius patrium, non peculiari tamen titulo et quidem vniuersalem inter coniuges variis locis supposuit h). Plura vero de communione bonorum inter coniuges Hamburgenses ideo proferre supersedeo, quia B. KROHNIVS i) libello peculiari solidissime eam pertractauit. Alius effectus est ius maritaliale, de quo etiam lectorem ad Tractatum saepius allegatum *de iure singulari foeminarum Hamburgensium* remittens, plura addere nolo.

Ius statutarium antiquum marito potestatem uxorem immorigeram modice castigandi indulgit. In Tit. XIV. enim art. IX. k) sancitur: *Tüchtiget een Mann syn Wyff, edder schleiht he se, unde se dat verschuldet hefft, dat mag he woll doen, Mer schleit he se doot, dat sehall he bettern mede synem Lyue*, et in Tit. IX. art. 5. l) ius incarcerandi uxorem immorigeram marito conceditur. At simul quoque prospectum est, ne potestate hac sibi concessa abutatur. Nimirum lex allegata marito uxorem iniuria castiganti, bonorum priuationem minatur. Nec statuto nouiori id abrogatum, sed potius art. XLVIII. Part. IV. verbis: *Sonst wird mässige Züchtigung dem Ehemanne über seine Hausfrauen billig erlaubt und zugelassen*, corroboratum esse videtur. Sed aeuum nostrum

mo-

g) Conf. G. L. BOEHMER in princip. iur. Can. S. 401.

h) huc spectat art. 1. 4. 6. 8. Tit. III. P. III.

i) in Diss. de bonorum coniuges inter Hamburgenses communione.

k) Conf. Thesaurus iuris stat. T. 1. p. 702.

l) Thesaur. cit. p. 676.

moratius eiusmodi castigationes vix inter homines conditionis infimae admittit, ac potius in excedentes poena vel separatione a thoro et menfa animaduertit m).

§. XXXII.

Quomodo matrimonium resoluatur nunc tandem attendamus. Praeter mortem enim, non nisi diuortio coniugibus vinculum matrimoniale remitti, satis constat. Circa vocem diuortii vero, *Ehescheidung* idiomate nostro dicti, statim praemonendum esse puto, significatum mox latiore, mox strictiore seu proprio illi in legibus etiam patriis esse. In sensu latiori scilicet sub diuortio quamcunque matrimonii dissolutionem et ius Canonicum n) et Hamburgense intelligunt. Quod posterius speciatim attinet, illud, diuortii nomine annulationem quoque comprehendere, varia loca indicant. Huc refero Part. II. T. XI. art. 6. cuius verba sunt: *Wenn eine Jungfrau, vor der Ehe, darin sie mit ihrem Ehemanne getreten, von einem andern geschwängert ist, davon der neue Ehemann keine Wissenschaft gehabt, sondern, so bald er solches, nach gehaltenen Hochzeit, beständig erfahren, sich ihrer ehelichen Gemeinschaft enthalten hat, und auf die Entscheidung beharrlich dringet, auch aus gefasstem Eifer sich zu der Ausöhnung nicht will bewegen lassen; so kann ihm auch solche Ehescheidung nicht verweigert werden.* In hac lege scilicet marito, in errore versanti, ius a nuptiis perfidis resiliendi conceditur. Error autem, qui subest, consensum mariti, eo ipso quoque matrimonii perfectionem impediuit. Nullum adfuit igitur verum matrimonium, ergo quoque diuortio in specie sic dicto opus non est. In sensu autem strictiori seu proprio, di-

uortium

m) Conf. Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. T. IV. p. 119.

n) c. 5. X. de Donat. int. vir. et vxor.

uortium dissolutionem matrimonii rite initi totalem, viuis coniugibus, auctoritate publica factam, denotat o). Diuortium hoc modo determinatum, ab annulatione matrimonii non rite initi, et a separatione a thoro et mensa, facili negotio discerni potest. In sensu hocce proprio diuortii voce (*Ehescheidung*) ius patrium vtitur e. gr. in Part. II. T. XI. art. VIII. vbi sancitur: *Trennung oder Scheidung der Ehe wird nicht zugelassen; es sey denn, daß der eine an dem andern ehebrüchig worden; oder daß der eine unter ihnen zum Ehestande unzüchtig befunden; oder daß der eine an dem andern treulos würde, und denselben verlassen hätte.* Attamen in eodem articulo statim post casum adulterii, vox diuortium iterum improprie seu significatu latiori tantum accipienda est, quae causam dedit de annulatione matrimonii quaedam proferendi, quantum scilicet ius patrium casus in quibus illa locum habet refert. In rebus plurimis enim iuri communi tacite assensisse videtur. Casus primus, qui in legibus patriis exhibetur, est, si vxorem ab alio impraegnatam fuisse, maritus post nuptias demum celebratas cognouit. Hoc casu huic potestas facta est, ad diuortium in sensu latiori seu annulationem prouocandi, quod verba articuli VI. iamiam citati satis superque indicant. Ex eo tamen apparet, marito, qui hoc iure vti intendit, post defectum virginitatis cognitum, a concubitu vltiori abstinendum esse, alias vero iuri suo tacite renunciaffe censerit. Nec quoque statim ad annulationem proceditur, sed compositio prius, ac reconciliatio mariti tentatur. Fauorem enim matrimonii et hoc loco subesse nemo negabit. Eo acceptior vero haec legum patriarum dispositio nobis esse debet, quum de iure communi vel de fori vsu saltem, res inter Doctores nondum composita sit p).

VXO-

o) G. L. BOEHMER in *Princip. iur. Can. §. 404.*p) Matrimonium ob defectum virginitatis annullari negat WESENBECKIUS ad *D. Tit.*

vxoris antecedentem solum cum tertio ad matrimonium annullandum non sufficere, sed impraegnationem subsequutam requiri, verba legis satis declarant. In articulo enim VI. alleg. expresse sancitur: *Wenn eine Jungfrau vor der Ehe - von einem andern geschwängert ist.* Nec fauor matrimonii nec poenale, quod huic legi inesse videtur, interpretationem extensiuam ad casum nimirum mariti stupratoris admittit.

Casus alter in legibus nostris obueniens est impotentia alterutrius coniugis, cuius quoque meminit Part. II. Tit. XI. art. VIII. verbis: *oder dass der eine unter ihnen zum Ehestande unüchtig befunden worden.* Rem omnibus numeris absolutam satisque determinatam hac lege non esse, quilibet intelligit. Hinc ex iuris communis dispositione lex patria clarior reddi debet. Quaedam tamen requisita ex ipsa lege elici posse mihi persuadeo. Sic ex voce *befunden* satis patet, haud confessione coniugis, sed inspectione legitime praecedente, impotentiam probandam esse. Ex eadem voce porro concludere licebit, impotentiam antecedentem requiri, cui interpretationi ius Canonicum fauet *q*). Quum vero impotentia impedimentum quidem dirimens, at privatum tantum sit, non nisi vigente altero coniugum, matrimonium annihilat. Si ergo in matrimonio cum impotente permanfit, communicatio bonorum, simul cum matrimonio, perdurat *r*). Communicatio enim bonorum quidem a thalami consensione, sed regulariter symbolica tantum pendet, vt supra notauit.

Alius

de Rit. Nup. n. 8. ob cap. vi. in f. c. 13. c. 32. c. 25. X. de inueiurand. Afirmat et quidem potiori iure cum pluribus LAYTERBACH in *Coll. Theoret. pract. ad Tit. de R. N. §. 100.*

q) Conf. G. L. BOEHMER in *Princip. iur. Can. §. 408.*

r) Conf. VOLKMANN *de aeris alieni inter coniuges Hamburgenses communione §. 34.*

Alius adhuc isque tertius casus, qui matrimonii annullationem admittit, est, quem statuta sequenti modo exprimunt s). Da es aber aus beweislicher Irrung, sich zugetragen, als wenn der Ehemann in abgelegenen Oertern sich über vier oder fünf Jahre hinwegzogen, und seiner Hausfrau in mittle Zeit von seinem Zustande nichts zu wissen gethan — das darüber die Ehefrau, auf vorgehende vergebliche Auskündigung ihres abwesenden Ehemannes Gelegenheit, auf angerufene Hülfe des Gerichts in beständiger Meynung, das derselbe Todes verfahren, zur andern Ehe sich würde oder hätte begeben, so wäre auf den Fall, auf des ersten Ehemanns Wiederheimkunft, kein Ehebruch begangen, jedoch wird auf solchen Fall, der erste Ehemann wiederum zu seiner Ehefrauen gestattet, und der andre Ehemann davon abgewiesen. Quo enim casu vxor, quae data opera et implorato iudice, mariti absentis domicilium aut vitam perquirere frustra laboravit, ac eum mortuum ex indicis allatis habuit, tunc vero alii nupsit, ad maritum priorem redire tenetur, nisi hic iuri suo, in fauorem posterioris mariti, ac liberorum cedere maluerit. Secus autem se res habet in vxore a marito malitiose deserta, si diuortium impetrauerit.

§. XXXIII.

In diuortio vero proprie sic dicto curatius explicando, praepremis ad quaestiones sequentes attendam:

- I) Quasnam causas diuortii forum patrum iustas censet,
- II) cuiusmodi iudicio potestas diuortii competat, et
- III) quoniam effectus diuortium rite factum sequantur.

Quod vero primam harum quaestionum attinet, in Statutis Hamburgensibus, non nisi duae allegantur diuortii causae, quae vel iure

G 3

com.

s) Stat. Hambw. Part. 4. art. 32.

communi iam approbata sunt. Illarum videlicet prior est *adulterium t)* quo spectant verba: *Trennung oder Scheidung der Ehe wird nicht zugelassen, es sey denn das der eine dem andern ehebrüchig worden.* Quomodo vero coniux adulterij reus sit, non exposit. Hinc omnia ex iure communi definire debent.

Secundum locum occupat *desertio malitiosa* alterutrius coniugis, de qua patriae leges ita disponunt *v)*, oder *dasz einer dem andern treulosz würde, und denselben verlassen hätte.* De hac quoque desertione Ordinatio ecclesiastica *x)* de 1536. art. 50. in fin. quaedam continet: verbis: *Is unse befehl und wille, datt ye den Graden, so yn den Rechten verbaden, nemanit tho Hamborg und erem Gebede ane willen and fallbort des Erbarn Rades, — thohope geven werde. Dergleichen gebeden und willen wy, datt ydt ock also gehalten werde mit Eheliden, de van einander lopen syntt, und sick verlatten hebben, so de beide, edder eyner van den, sick wolde mit einem andern voreheliken and thohope geven laten.* Ex quo loco patet, Senatam cognitionem super eiusmodi desertionem sibi reservasse. Quo ad modum procedendi vero ex hocce capite, notari debet, illam a parte deserta sufficienter esse probandam, quamquam a parte mariti deserti leuior tantum probatio, ob praesumptionem adulterij, vel deficientis causae absentiae probabilis, admitti videatur. Ex quo et id deriuatur, proclama contra vxorem deserttricem iam post biennium, contra maritum vero desertorem demum post triennium decerni, priorique casu proclama, statim post sex hebdomades, diuortium ipsum sequi. Ne tamen inde coniugi desertori praeiudicium, iusto grauius acceleretur, in foro Hamburgensi ea obtinet obseruantia, vt

fiscalia

t) Stat. Hamb. Part. II, Tit. II, art. 8.

v) Stat. Hamb. l. c.

x) Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. Th. 3. p. 312.

fiscalis in criminalibus a sententia in iudicio inferiori proclamata finito lata, ratione diuortii ad Senatum prouocare obligetur, vt res cognitioni reiteratae subiiciatur, et si quaedam in sententia iudicii inferioris minus recte se habeant, reformari possint y). *Desertionem quasi malitiosam*, seu denegationem debiti coniugalis lex nostra quidem non exprimit, tacite tamen sub voce *treulofs* comprehendisse, eo certius est, quum exempla in foro nostro occurrant, in quibus et haec causa iusta diuortii habita fuit z).

Praeter adulterium vero ac desertionem malitiosam, quas leges solas iustas diuortii causas exprimunt, alii in foro Hamburgensi haud plane respiciuntur. Inter quas cum primis *delictum* alterutrius coniugis *grauius*, seu cui mors ciuilis et infamia imminet, referri debet. Repetita enim vice in foro nostro ob poenam corporis afflictiuam, quam infamia comituratur, innocenti diuortio facto, ad vltiores nuptias adspirare permissum est a). Quod eo gratius iudicibus ac patronis in foro Hamburgensi versantibus esse debet, quo grauior est controuersia inter Doctores vtrum de iure communi haec causa diuortio locum facere debeat nec ne. Attamen Icti b) aequae ac Theologi c) celeberrimi affirmatiuae assentiunt. Coniux enim qui eiusmodi delictum commisit, indire-

y) Haec Commentatori iuris patrii celeb. SLÜTERO in not. ad Part. II. Tit. XI. art. VIII. qui in *Thesauo iuris statutarii* Tom. I. Sect. II. extat, me debere animo grauissimo profiteor.

z) Sententia, haecce debiti coniugalis denegationem concernens, extat in *Thesauo. cit.* Tom. 1. Sect. 2. p. 288. et 733. in causa Heuers contra vxorem, vbi decum: *dass sie ihm zwischen hier und Ostern ehelich beywohnen, auch der Mann sich christlich und friedlich verhalten solle*: quum vero sententiae huic vxor morem gerere recusaret, a Facult. Theol. Rostoch. decum est: *so sie der vorigen Urtheil nicht pariren würde, dass sie mit der Gefängnis dazu soll angehalten werden, und da sie in der Gefängnis bey der Verweigerung verbleiben würde, so wird sie als eine muthwillige Desertix erkannt, dieser Stadt verwiesen, und dem Kläger sich zu verbevrathen gestattet.*

a) *Samml. Hamb. Gesetze und Verfass. Th. IV. p. 134. not. g.*

b) G. L. BOEHMER in *Princip. iur. Can. §. 408.*

c) v. MOSHEIM in *Comment. de diuortii §. 13. sect. 6.*

directe contra fidem coniugalem peccasse dicendus est, quum facile intelligere potuisset, eiusmodi factum poena sua id sequente in officiis coniugalibus eum impediturum.

§. XXXIV.

Cuinam vero iudici diuortii faciendi potestas Hamburgi competat, haud eadem resoluti potest determinatione. Nimirum utrumque iudicium, inferius ac superius, ratione causarum matrimonialium mox concurrat, mox vero sibi inuicem subordinatum inuenitur. Diuortia scilicet ex causa desertionis malitiosae, in iudicio inferiori impetrari debent, quod iudicium etiam post citationem edictalem cognoscit. At pro sententia confirmanda, ad Senatum prouocari oportet. Quo facto Senatus edictales ex officio decretas, valuis curiae affigendas curat, causam denuo absque vlla ad iudicium inferius remissione ipse cognoscit, et si e re esse iudicat, priorem sententiam confirmat *d*). Sin vero quis, ex capite adulterii ad matrimonium dissoluumendum agere intendit, ad iudicium statim superius preces suas dirigere potest. Arbitrio tamen eius relinquitur, utrum in iudicio superiori vel inferiori agere velit. Sententia vero iudicii inferioris hac in re lata confirmatione quoque Senatus indiget *e*). Quo ad modum procedendi in matrimonialibus nil quod singularis notae esset occurrit, potius diuortia, ad instar causarum reliquarum, pertractari videntur.

§. XXXV.

Ad effectus tandem diuortii praecipuos referri debet, diuortio facto communionem bonorum cum effectibus suis, ac portionem statutariam cessare *f*). Reliquos vero, quos ius Canonicum refert, ecessere supersedeo. Haec omnia vero ad separationem quoad thorum et mensam, vinculo scilicet matrimonii adhucdum valido, haud applicari possunt. De huiusmodi separatione, id tantum adhuc monere liceat, in patria, vel perpetuam, alibi nunquam seu rarissime obtinentem, vel temporariam vilitatam esse. Haec a Senatu, cui soli eam decernendi ius est *g*) decreta, per commissarios ratione alimentorum, aliorumque quae determinatione egent, conuenitur.

d) Sammlung Hamb. Gesetze und Verfass. Th. III. p. 521.

e) Collect. cit. T. III. p. 522.

f) Collect. cit. Th. IX. p. 135.

g) Collect. cit. Th. III. p. 523.

Göttingen, Diss., 1779

ULB Halle

3

008 563 705

4018

1779, 6 7

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
EO QVOD IVSTVM EST
CIRCA MATRIMONIA SPECIATIM
SECVNDVM STATVTA
HAMBVRGENSIA

362

CONSENTIENTE
ILLVSTRI ICTORVM ORDINE
TINGENSI
PRO
QVE IVRE HONORIBVS
OBTINENDIS
OPPOSITA
A
DE GRAFFEN
MBVRGENSI

TINGAE,
DIETERICH, ACAD. TYPOGR.
7 7 9.

